

Upravne notranje zadeve poklicnih športnikov tujcev

Simon Hrovat

POVZETEK

Prispevek se ukvarja s pravnim položajem poklicnih športnikov tujcev v Republiki Sloveniji. Preseljevanje ljudi iz ene države v drugo in urejanje prebivanja z zakonitim statusom tujca so večplastni družbeni procesi, ki so vpeti v praktično vse nivoje organiziranosti posamezne skupnosti. Poklicni športniki tujci se v praksi srečujejo s precej širokim spektrom upravnih zadev in postopkov pri urejanju svojega statusa, kar jim povzroča ne malo težav in preprek, pa če je to povezano ali s kompleksnostjo in množičnostjo postopkov ali pa zaradi narave njihovega dela oziroma nastopanja v športnih panogah, ki terja hitre odločitve in še hitrejše odzivanje. V prispevku smo skušali ugotoviti, katere obveznosti so jim naložene na poti do uveljavitve svojih pravic, skozi upravne notranje zadeve, s katerimi se kot tujci srečujejo v Republiki Sloveniji.

Poklicni športniki tujci so v Republiki Sloveniji, preden pridobijo pravico do igranja in s tem tudi pravico začetka opravljanja svoje osnovne poklicne delavnosti, soočeni z dvema večjima sklopoma pravnega urejanja svojega statusa. Na eni strani morajo sprejeti odločitev in si urediti delovnopravni status športnika in posledično pravice v zvezi z opravljanjem svojega dela in kot drugo v povezavi tudi status tujca z ustreznim dovoljenjem za prebivanje in delo, katerega izdaja in podaljšanje spadata med upravne notranje zadeve.

Ključne besede: upravne notranje zadeve, tujci, poklicni športniki, dovoljenje za prebivanje in delo, samostojno opravljanje dejavnosti, zakon o tujcih, migracije.

Administrative internal affairs of foreign professional athletes

ABSTRACT

This article is exploring and analyzing every aspect of the legal position of foreign professional athletes in the Republic of Slovenia. People moving from one country to another and arranging residence with the legal status of an alien are multifaceted social processes that are integrated into practically all levels of organization of a particular community. Foreign professional athletes, who belong to the segment of foreigners, who need a special residence and work permit in the Republic of Slovenia, are in practice faced with a rather wide range of administrative matters and procedures in regulating their status, which gives them not little problems and obstacles, whether is this linked either to the complexity and mass of procedures, or to the nature of their work or performance in sports, which requires quick decisions and even faster response.

Before gaining the right to play, and at the same time the right to start performing their basic professional work, foreign athletes are faced with two major components of the legal regulation of their status. On the one hand, they must regulate the occupational status of an athlete and consequently, the rights related to the performance of their work, and secondly, the status of an alien with an adequate residence and work permit, the issue and extension of which belongs in administrative internal affairs.

Key words: administrative internal affairs, foreigners, professional athletes, residence and work permit, self-employed person, aliens act, migration.

1. Uvod

Migracije so v sodobnem svetu in Evropski uniji (v nadaljevanju: EU) pomembno področje. Preseljevanje ljudi iz ene države v drugo in urejanje prebivanja z legalnim statusom tujca so večplastni družbeni procesi, ki so vpeti v praktično vse nivoje organiziranosti posamezne skupnosti. Tujcem z izdanim dovoljenjem za

začasno prebivanje je prebivališče v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: RS) center njihovega življenja in lahko si predstavljamo, da ima vsakdo z namenom, da v državi ostane neko daljše obdobje, tudi željo po življenju v razmeroma normalnih okoliščinah in pogojih, ter da si te pogoje za življenje in delo, povezane s pravicami in obveznostmi, kar se da hitro in brez posebnih težav uredi.

Tuji državljani, ki prihajajo z določenim namenom ali iz drugega razloga, določenega z zakonom, si morajo za svoje prebivanje v RS, ki je navadno daljše kot 90 dni, pridobiti posebno dovoljenje za prebivanje, za izdajo katerega je pristojna upravna enota. Izvajanje predpisov na področju tujcev v upravnih notranjih zadevah je izjemno kompleksno, saj so v določbah upoštevani mnogi vidiki različnih procesov, prav zaradi vpetosti tujcev v vprašanja na večini pomembnih področjih, ki jih ureja država. Zaradi dinamičnega načina življenja v sodobni družbi in nenehnega prilagajanja novim situacijam so predpisi na področju migracij podvrženi rednemu dopolnjevanju in spreminjanju. Z vedno novimi vprašanji in posledicami pa se nenehno in sproti tudi oblikujeta pojmovanje in razlaga veljavnih določb. Zakon o tujcih (v nadaljevanju: ZTuj-2) kot materialni predpis s svojim razvojem dovolj dobro in smiselno ureja to področje in daje podlago upravnim enotam (v nadaljevanju: UE) za odločanje v zvezi s pravicami in dolžnostmi tujcev. Seveda se na nivoju posameznih primerov strankam v postopku zdijo nekatere določbe pretirano omejujoče ali celo nesmiselne, vendar s širšim pogledom in z vidika celotne družbe ali državne ureditve, logične in smiselne. Položaj tujcev v RS določa tudi njena umestitev v Evropi, s pravom evropskega ustavnega prostora in načeli avtonomnosti, primarnosti in neposredne uporabe.

V prispevku smo posebno pozornost posvetili poklicnim športnikom tujcem, ki v RS prebivajo na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje. Pravni položaj tujcev, državljanov tretjih držav, se v marsičem razlikuje od pravnega položaja državljanov EU, okoliščine urejanja pravnega položaja tujca in poti do uresničitve svojih pravic pa so v veliki meri bolj kompleksne in težavnejše. Prav tako je pravni položaj tujcev odvisen tudi od pravnega naslova, zaradi katerega tujec biva v državi oziroma samega razloga in namena prebivanja v Sloveniji. Razlog zaposlitve ali dela z različnimi nameni, v primeru poklicnih športnikov tujcev v veliki meri z namenom samozaposlitve, ima v upravnem sistemu svojevrstne zakonitosti, pravni položaj tujcev pa je specifičen tudi pri drugih

pogojih vstopa, prebivanja in zapustitve države. Upravne notranje zadeve poklicnih športnikov tujcev smo obravnavali še podrobneje. Za športne klube je pomembno, da želenega igralca kar najhitreje pridobijo za nastopanje, za obojestranski uspeh sodelovanja pa je na voljo zelo malo časa za ureditev potrebnih dovoljenj, registracij in priglasitev.

2. Upravnopravne notranje zadeve

Upravnopravne notranje zadeve so poseben in pomemben del pravne ureditve ter funkcij in delovanja vsake države in so tako z vidika urejanja s strani države kot na drugi strani s položaja posameznika v razmerju do države izredno zanimive. Kot ugotavlja Debelak in Rakočević, avtorja praktično edinega strokovnega dela, ki obravnava pravna vprašanja na tem področju (na področju upravnopravnih notranjih zadev je kljub širini in pomembnosti področja relativno malo ustrezne literature, kar pa ne velja le za naše okolje), je pravno urejanje vprašanj v sklopu obravnavane tematike izredno zahtevno, hkrati pa predstavlja svojevrsten izziv. Ustrezna ureditev tega področja je izjemno pomembna tako za državo, še bolj pa za posameznika. Za državo pomeni odraz njene državotvornosti in jasno vzpostavitev njene suverenosti, odprtosti, demokratičnosti, predvsem pa opredeljuje položaj posameznika v odnosu do države oziroma njenih organov, torej zagotovilo, da bo lahko v celoti uveljavil svoj osebni status, pravice in pravne koristi.¹

Da bi natančno opredelili vsebino upravnopravnih notranjih zadev oziroma tistih zadev, ki jih pravzaprav obravnavamo pod pojmom upravnopravne notranje zadeve, moramo za osnovno razumevanje podrobno razložiti dva pojmovna sklopa oziroma vidika, ki se nam ponujata že iz samega izraza. Upravnopravne zadeve in notranje zadeve sta dva samostojna pojma, ki pa sta si kljub temu, da v povezavi opredeljujeta iste zadeve, vsebinsko dokaj različna. Pri upravnopravnih zadevah je večji poudarek na pravnih vprašanjih kot delu upravnega prava, s tem ko je pri pojmu notranjih zadev, kot prav tako področju upravnega prava v vsebinskem pogledu, večji poudarek tudi na zadevah v smislu nalog, ki jih izvajajo državni organi na tem področju. Tega pojma torej ni

¹ Debelak, Rakočević, 2008, str. IX.

mogoče opredeliti bodisi samo kot posebno upravno področje ali pa samo kot sklop določenih nalog državne uprave. Avtorja omenjenega učbenika z naslovom Upravnopravne notranje zadeve pri temeljni opredelitvi prav tako poudarjata, da je treba ustrezno upoštevati oba prilastka v naslovu. Upravnopravne notranje zadeve tako obravnavamo kot:

- a) posebno pravno področje v okviru upravnega prava in
- b) poseben sklop nalog državne uprave.²

Upravnopravne notranje zadeve so torej posebno pravno področje in eno od področij upravnega prava, ki ga kot del pravnega sistema države lahko opredelimo kot skupek pravnih norm, ki urejajo upravnopravna razmerja. To so razmerja za katera je značilna udeležba državnega organa kot organa moči in obstoj javnega interesa v določeni družbeni situaciji, katerega javni organ zasleduje. Javni interes je prisoten na praktično vseh področjih človekovega udejstvovanja, ne glede na to pa imajo norme, ki urejajo razmerja upravnega prava, tudi mnoge skupne temeljne značilnosti. Zato upravno pravo delimo na splošni in posebni del. Splošni del zajema predpise, ki vsebujejo temeljna načela in druge splošne norme, posebni del pa predpise, ki vsebujejo norme veljavne in značilne samo za določeno področje.³ Upravnopravne notranje zadeve tako sodijo v posebni del upravnega prava in sicer na posebno področje, ki ga imenujemo področje notranjih zadev.

Ker pa okvira in vsebine upravnopravnih notranjih zadev kot posebnega pravnega področja ne moremo določiti samo z ugotovitvijo značilnosti in skupnih elementov zadevnih pravnih norm, moramo v tem oziru tudi upoštevati njihov položaj v sklopu nalog državne uprave.⁴

Država kot družbena in teritorialna organizacija ter njene naloge in funkcije se z razvojem družbe močno spreminjajo. Kot je značilno za zgodovinski razvoj upravnega prava, tudi naloge organov policije »države nočnega čuvaja«, v smislu državne dejavnosti, lahko štejemo za začetek upravne organiziranosti notranjih zadev. Danes v skladu z načelom delitve oblasti opravljajo te funkcije, kamor sodijo tudi upravnopravne notranje zadeve, izvršilni oziroma upravni organi. Državna uprava se je postopoma širila na mnoga

² Ibid, str. 15.

³ Debelak in Rakočević, 2004, str. 17.

⁴ Ibid, str. 19.

področja, notranje zadeve, kot poseben upravni resor, pa ostaja eno izmed klasičnih področij. Notranje zadeve segajo na domala vsa področja našega življenja in kamor sodijo mnoge konkretne situacije, s katerimi se dnevno srečujemo. Zaradi vrste in obsega upravnih nalog na področju notranjih zadev je ta klasični resor v državnih upravah različno določen. V širšem smislu bi med notranje zadeve lahko uvrstili vsa področja, kjer uveljavljamo določene pravice ali imamo posebne interese, od zdravstva, sociale, izobraževanja in podobno. Vendar danes v RS notranje zadeve v vsebinskem smislu pojmujeemo nekoliko ožje.

»V NOTRANJE ZADEVE, kot posebno upravno področje, po vsebini sodijo tiste upravne zadeve in naloge, ki se nanašajo na skrb za ohranitev državne ureditve in zagotavljanje javne varnosti, javnega reda in miru ter drugih splošnih pogojev za varnost prebivalstva in posameznikov ter upravnopravne naloge in zadeve, ki se nanašajo na ureditev statusnih, osebnih in drugih temeljnih razmerij med državo in državljani, pravnimi in drugimi fizičnimi osebami (npr. tujci, begunci)«. ⁵

V prvi sklop opredelitve sodijo predvsem dejavnosti, ki jih opravlja policija, v drugem sklopu pa so upravno pravne notranje zadeve v smislu nalog državne uprave. Sem sodijo vprašanja, ki se tičejo osebnega statusa posameznika (državljanstvo, osebno ime, prebivališče in prijavno odjavna obveznost posameznika, matične zadeve in osebna stanja, javne listine – pod tem pojmom razumemo predvsem osebne dokumente, kot sta osebna izkaznica in potna listina), vprašanja v zvezi z zbiranjem in združevanjem (politično združevanje, društva, javno zbiranje, ustanove), vprašanja v zvezi s pravnim položajem tujcev, upravne naloge v zvezi z orožjem in v zvezi s prometno varnostjo, ki ne sodijo med naloge policije.

Opredelitev lahko strnemo torej tako, da so upravnopravne notranje zadeve poseben del upravnega prava, del nalog državne uprave iz področja notranjih zadev in le del upravnega prava na področju notranjih zadev, ki ne zajema razmerij in nalog policije. Upravnopravne notranje zadeve bomo za potrebe te raziskave imenovali upravne notranje zadeve, kot so opredeljene in organizirane v okviru UE, ki tudi v večini izvajajo upravne naloge iz tega področja.

Razmerja med posameznikom in upravnimi organi državne uprave so v primeru upravnopravnih notranjih zadev izrazito ne-

⁵ Debelak, Rakočević, 2008, str. 48.

enakega položaja, saj ima organ v tem razmerju vedno odločujoč in močnejši položaj. Prav zaradi položaja države v razmerju do posameznika, ki nastopa s položaja oblasti, mora biti zagotovljeno tudi učinkovito zavarovanje človekovih pravic in svoboščin, kar zagotavljajo procesne pravice strank v upravnih postopkih in sodni nadzor nad delovanjem državne uprave.

3. Migracije in bivanje tujcev v republiki sloveniji

Migracije oziroma selitve so pojav v družbi, ki ga poznamo skozi celotno zgodovino. Vzroki za migracije so lahko različni in povsem subjektivne narave, vsem selitvam pa je gotovo skupno to, da človek s selitvijo v druge kraje poskuša najti boljše pogoje za življenje. V RS smo močno vpeti v sodobna migracijska dogajanja, z mednarodnega vidika skupne politike migracij in azila ter samega položaja države, kot mejne države schengenskega območja na meji med Zahodno in Vzhodno Evropo. Po statističnih podatkih Ministrstva za notranje zadeve (v nadaljevanju: MNZ), je imelo na dan 31. 12. 2018 v RS urejen status tujca z dovoljenjem za prebivanje 148.014 oseb in potrdilom o prijavi prebivanja 28.029 oseb, skupaj 176.043 tujcev, od leta 1995 pa je bil priznan status mednarodne zaščite 818. osebam, 253 beguncev pa smo v RS sprejeli na podlagi relokacije.⁶

EU temelji na načelu vladavine prava, zato se tudi migracijska politika EU oblikuje in izvaja v skladu s pogodbmami, celovito evropsko migracijsko politiko pa EU poizkuša vzpostaviti z različnimi ukrepi in aktivnostmi. Uvajanje enotnega azilnega sistema je bila ena izmed prioritet, ki se je tudi izvedla v praksi, posebna pozornost pa je bila namenjena tudi integraciji državljanov tretjih držav v EU, na podlagi skupnih temeljnih načel. Evropska agenda o migracijah, ki jo je Evropska komisija (v nadaljevanju: EK) predstavila maja 2015, postavlja za glavni cilj celovit pristop k vprašanju migracij. »Migracije so postopoma postale tako kompleksen pojav, da jih ni mogoče reševati z univerzalnim pristopom. Namesto tega želi ta Komisija ustaviti ločeno obravnavanje tega pojava in vključiti vprašanje migracij na vsa področja svojih politik, tako notranjih kot zunanjih«.⁷

RS sama oblikuje svojo migracijsko politiko, v okviru načel EU in človekovih pravic. »Za uspešen proces približevanja k družini

⁶Tujci v Sloveniji. Statistika. Ministrstvo za notranje zadeve, 2019, e-vir.

⁷Press Release details. Evropska komisija, 2015, e-vir.

držav članic EU ter drugim pomembnim mednarodnim organizacijam (Svet Evrope, Združeni narodi itd.) je bilo za Slovenijo nujno, da politiko priseljevanja uskladi v skladu z lastnimi interesi ter mednarodnimi in humanitarnimi obveznostmi ter tako prispeva k blaginji njenih prebivalcev, družbenemu razvoju, zaščiti zdravja, varnosti in miru.⁸ Večji in bistvenejši poudarek migracijski politiki je Slovenija posvetila med pripravami za vstop v EU. V leta 1999 sprejeti Resoluciji o imigracijski politiki RS⁹ so se najnujnejši splošni ukrepi za doseganja uresničevanja stališč resolucije predvsem nanašali na pravna sredstva. Sprejete in spremenjene so bile pravne podlage na področju migracij, ki zgledno urejajo in regulirajo položaj priseljencev. Zaradi izredne obsežnosti migracijske politike, ki sega na praktično vsa področja, posredno položaj tujcev urejajo tudi številni drugi predpisi, na primer na področju zdravstva in zavarovanja, šolstva, kulture in davčnem področju.

Za podrobnejšo opredelitev bivanja tujcev, ki vstopijo v RS, je za potrebe članka primerno, da tujce razdelimo v tri osnovne kategorije, kot jih tudi obravnava Policija v svojem postopkovniku¹⁰, in sicer na nezakonite migrante, prosilce za mednarodno zaščito in zakonite migrante oziroma tujce, ki bivajo v RS na podlagi ZTuj-2. Z vidika nacionalne varnosti je preprečevanje nezakonitih migracij izrednega pomena, prav tako pa imajo lahko nezakonite migracije še mnoge druge negativne vplive na družbo, področje nezakonitih migracij pa je predvsem v domeni slovenske policije. Na področju mednarodne zaščite oziroma azila je RS kot podpisnica Ženevske konvencije¹¹ in članica EU dolžna nuditi mednarodno zaščito tistim posameznikom, ki zaščite niso deležni v državi njihovega državljanstva oziroma stalnega prebivališča (izvirne države). Te države ne morejo ali nočejo izvajati zakonov ali pa ne spoštujejo mednarodnih konvencij, ki so jih podpisale. Z ZTuj-2 so določeni pogoji in načini vstopa, zapustitve in bivanja tujcev v RS. Zakon določa pravice in dolžnosti tujcev, splošna določba zapoveduje, da mora tujec »med bivanjem v RS spoštovati ustavo, zakone in druge splošne pravne akte v RS ter se podrejati ukrepom pristojnih državnih organov«.¹² Z ZTuj-2 so zaobjete in urejene praktično vse življenjske situacije glede potovanja in bivanja v

⁸ Migracije in Slovenija. Evropska migracijska mreža, 2018, e-vir.

⁹ ReIPRS.

¹⁰ Obravnava tujcev - postopkovnik. Policija, 2019, e-vir.

¹¹ Konvencija o statusu beguncev, Ženeva, 28. 7. 1951.

¹² ZTuj-2, 4. člen.

tuji državi, do katerih navadno prihaja brez prisilnega vzroka in si jih lahko predstavljamo v lastni situaciji potovanja v drugo državo. Sem štejemo vstop v državo brez namena daljšega prebivanja, kar je najpogostejše turističen ali zasebni obisk ali le potovanje v tranzitu prek ozemlja RS. Vsaka država ima suvereno pravico, da pravno omeji, komu dovoli vstop v državo in pod kakšnimi pogoji. Za dolgoročnejše prebivanje zakon predvideva kategorijo vizuma za dolgoročno prebivanje, posebno poglavje pa je izdaja dovoljenja za prebivanje, za katerega je podlaga določen namen ali prebivanje za nedoločen čas.

4. Poklicni športniki

Šport je socialni in gospodarski pojav, ki igra pomembno vlogo v družbi. Športna dejavnost skozi zgodovino, od prvih organiziranih aktivnosti pa vse do današnje popularnosti in profesionalizma, pomeni velik prispevek k pozitivnemu razvoju ne samo posameznika, ampak tudi celotne družbene skupnosti. Evropa je zibelka športa, kot ga poznamo, in filozofije olimpizma, ki temelji na miru, medsebojnem spoštovanju in svetu brez diskriminacije. Veliko večino športnih dejavnosti ljudje še vedno opravljajo ljubiteljsko, vse večji pomen pa pridobiva poklicni šport, ki globalno postaja tudi velik posel in se hitro širi. Športniki nastopajo in so dejavni v individualnih športih kot tudi v ekipnih športih in tako vstopajo v različna statusna in delovna razmerja, ki se med seboj razlikujejo in jih je treba obravnavati ločeno. Za potrebe članka se bomo omejili na položaj športnikov v ekipnih športih, kot so nogomet, košarka, hokej, odbojka itd., poseben poudarek pa bo na poklicnih športnikih nogometaših, ki so kot kolektivni športniki tudi najbolj množično zastopani. Nogomet je globalno najbolj razširjen skupinski šport, lahko pa tudi rečemo, da fenomen nogometa in njegova dejavnost povezuje največjo organizirano socialno skupnost na svetu.

4.1 Opravljanje dela v športu

Osnovni namen vsakega posameznika za uspešno delovanje v družbi in v življenju nasploh je kar najbolj uporabiti svoje sposobnosti in znanje pri opravljanju določenega dela oziroma dejavnosti in tako pridobiti potrebna sredstva za preživljanje. In

za športnike ni nič drugače. V Ustavi Republike Slovenije je določeno, da je gospodarska pobuda svobodna.¹³ Vsakemu posamezniku je torej prepuščena odločitev in s tem tudi zagotovljena pravica, da se prosto odloči, na kakšen način in v kakšni obliki se bo ukvarjal z določeno gospodarsko dejavnostjo. Posameznik se lahko odloči, da bo sam kot fizična oseba opravljal določeno pridobitno dejavnost. Zakon o gospodarskih družbah v drugem odst. 3. člena opredeljuje pridobitno dejavnost kot tisto dejavnost, ki se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička. Pri tem mora takšna oseba izbrati statusno obliko, ki jo zakonodaja določa za profesionalno opravljanje pridobitne dejavnosti.¹⁴

4.2 Oseba, ki opravlja samostojno poklicno dejavnost

Za razmerja v skupinskih športih med poklicnimi športniki in klubi na drugi strani, ki so v RS statusno urejeni kot društva (v nadaljevanju bomo za ta subjekt uporabljali naziv športni klub), je glede na dosedANJI pravni red pri nas in odsotnostjo kolektivnega dogovarjanja v športu značilno, da imajo športniki profesionalci status poklicnega športnika in kot fizične osebe samostojno opravljajo dejavnost ter imajo s klubom sklenjeno pogodbo o delu, to je civilnopravno pogodbo. Razlogov za takšno obliko razmerja je več, že omenjeno pomanjkanje kolektivne organiziranosti, kot tudi do nedavno zakonsko urejena prepoved veriženja oziroma podaljševanja pogodb o zaposlitvi za določen čas, pomembne pa so tudi razlike na področju davčne zakonodaje in obdavčenja.¹⁵ Citatu je dodan poudarek na dosedanjem pravnem redu, ki gre v luči spremembe Zakona o športu¹⁶ (v nadaljevanju: ZŠpo-1), ki pereče probleme zaposlovanja športnikov dodobra spreminja ali vsaj daje možnosti za drugačne oblike zaposlovanja in varovanja pravic. Do zdaj na trgu dela bistvenih sprememb ni zaznati, mnenja o ustreznosti novih rešitev pa so močno deljena.

Samostojno delo v športu kot svojo izključno ali dopolnilno dejavnost lahko opravlja le športnik s statusom poklicnega športnika, ki je vpisan v razvid poklicnih športnikov. Seveda pa ima takšen status športnika svoje prednosti in slabosti, prav tako pa je delo v športu specifično in razmeroma težko primerljivo s klasič-

¹³ URS, 74. člen.

¹⁴ Bohinc, Bratina, Pivka, 1999, str. 64.

¹⁵ Podlipnik, 2006.

¹⁶ ZŠpo-1.

nim opravljanjem dela oziroma odvisnim delovnim razmerjem, če vendarle najdemo v odnosu med igralcem in klubom, torej delavcem in delodajalcem, praktično vse elemente delovnega razmerja, kot ga v 4. členu opredeljuje Zakon o delovnih razmerjih¹⁷ (v nadaljevanju: ZDR-1). Poklicni športniki s sklenjeno civilnopravno pogodbo tako nimajo zagotovljenih pravic kot na drugi strani delavci, opredeljeni v ZDR-1. Problematika statusa športnika v kolektivnih športih z odvisnim razmerjem do kluba ni omejena samo na naš prostor, temveč se z vedno perečimi težavami spopadajo tudi v drugih okoljih. Pomembno vlogo pri spremembah v odnosu do športnih zvez, klubov in tudi državnih organov imajo sindikati profesionalnih igralcev, vendar do odločilnega in uspešnega preboja na področju delovnih razmerij še ni prišlo. Ta vprašanja bi bilo smiselno urediti s kolektivnimi pogodbami, kar narekuje specifičnost razmerij. V RS na področju nogometa deluje sindikat SPINS¹⁸, ki aktivno opozarja in sodeluje tudi na področju statusnih zadev športnikov. V lanskem letu je Nogometna zveza Slovenije (v nadaljevanju: NZS) v okviru socialnega dialoga sprejela sklep o obvezni uporabi enotne pogodbe o igranju nogometa za profesionalne nogometaše v tekmovanjih pod svojim okriljem, in sicer s 1. julijem 2018. Okvire je določila Evropska nogometna zveza (v nadaljevanju: UEFA) že leta 2007.

4.3 Zaposlitev poklicnega športnika

ZŠpo-1 uvaja določene spremembe na področju delovno pravnih razmerij športnikov. Na novo je tako urejena zaposlitev športnikov v primeru sklenitve pogodbe o zaposlitvi, saj pogodbeni stranki ne glede na omejitve, ki jih določa zakon, ki ureja delovna razmerja, lahko drugače uredita pravice, obveznosti in odgovornosti iz delovnega razmerja v zvezi:

- s pogoji in omejitvami delovnega razmerja za določen čas;
- z delovnim časom;
- z zagotavljanjem odmorov in počitkov;
- s plačilom za delo;
- z disciplinsko odgovornostjo;
- s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi.¹⁹

¹⁷ ZDR-1, 4. člen.

¹⁸ Sindikat profesionalnih igralcev nogometa Slovenije.

¹⁹ ZŠpo-1, 59. člen.

Prav tako lahko športnik pri istem delodajalcu sklene več zaporednih pogodb o zaposlitvi za določen čas, katerih neprekinjen čas trajanja ne sme biti daljši od deset let, pogodba o zaposlitvi s športnikom pa se lahko sklene brez javne objave prostega delovnega mesta.²⁰ Nasprotniki zakona ostro protestirajo prav omenjenim določbam, saj je po njihovem mnenju veriženje pogodb za dobo desetih let neustavno. Zaradi že navedenih razlogov je zaposlitev športnikov v slovenskih klubih izredno malo oziroma jih praktično ni. Stanje se tudi po noveli ZŠpo-1 ni bistveno spremenilo. Dodatne ovire pri zaposlovanju športnikov tujcev so predstavljale tudi določbe predpisov, ki urejajo področje dela in prebivanja tujcev, kar se je prav tako lansko leto s spremembami deloma tudi spremenilo, vendar o tem več v zadnjem poglavju.

4.4 Športnik in opravljanje dela kot amater

Poleg zaposlitve in samostojnega opravljanja dejavnosti delo v športu lahko opravljajo tudi amaterski športniki, ki pa za svoje udejstvovanje praviloma niso plačani, kar pa ne pomeni, da s klubom nimajo sklenjene pogodbe o delu. Pogodbe o treniranju, igranju in nastopanju jim zagotavljajo določena nadomestila v smislu pokrivanja materialnih stroškov, kot so stroški prehrane, prevoza in podobno, niso pa dovoljene finančne nagrade. V RS v moštvenih športih večina klubov deluje na amaterski ravni, celo v prvih ligah so številna moštva vsaj polprofesionalna, kar tudi pri delu športnikov predstavlja določen problem, saj je meja med profesionalizmom in amaterizmom dodobra zabrisana. Amaterski športniki svoje delo opravljajo nepoklicno in neprofitno in se v mnogo primerih vzporedno ukvarjajo še z drugo dejavnostjo, zato v tem segmentu ni veliko športnikov tujcev, ki za vsakršno obliko dela potrebujejo posebna dovoljenja. Veliko amaterskih pogodb pa najdemo v segmentu tujih študentov, predvsem v košarki. Mladi tuji igralci jih imajo sklenjene s klubi tudi kot štipendijske pogodbe, ki so nekakšna vmesna vez do profesionalne pogodbe in s katero se klubi želijo zavarovati pri nadaljnji prodaji mladega talenta. Tu prihajamo že na sivo polje prestopov in težav, povezanih z izkoriščanjem in preprodajo mladih talentiranih igralcev, s katerimi se športne zveze in tudi EK pospešeno ukvarjajo. Teh vprašanj v povezavi s kvotami igralcev na nacio-

²⁰ Ibid, 460. in 61. člen.

nalni osnovi se bomo dotaknili tudi v poglavju o državljanih EU in prostem pretoku dela.

NZS v Pravilniku o registraciji in statusu igralcev določa, da je profesionalni igralec, ki ima s klubom sklenjeno pisno pogodbo in prejema višje plačilo, kot so njegovi dejanski stroški za igranje nogometa, vsi drugi igralci so amaterji. Najnižje povprečno bruto mesečno plačilo profesionalcu za igranje nogometa na dan sklenitve pogodbe ne sme biti nižje od minimalne bruto plače v RS, ki je predpisana v času sklenitve pogodbe.²¹ Tujci, državljani tretjih držav, ki niso zaposleni in ne opravljajo samostojne poklicne dejavnosti, želijo pa opravljati delo s sklenjeno pogodbo civilnega prava, potrebujejo enotno dovoljenje za prebivanje in delo, izdano na podlagi soglasja Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju: ZRSZ) za individualne storitve.

4.5 Status poklicnega športnika

Status športnikov je v preteklosti, do sprejetja Zakona o športu²² v letu 1998 (v nadaljevanju: ZSpo), urejal predvsem zakon, ki je urejal delovna razmerja. Nov ZŠpo-1, ki je bil sprejet v letu 2017, status športnika opredeljuje v V. poglavju, posebej pa loči pojme registriranega športnika, kategoriziranega športnika, vrhunškega športnika, poklicnega športnika in zasebnega športnega delavca. Poklicni športnik lahko opravlja delo v športu, če je športnik, star najmanj 15 let, in je vpisan v razvid poklicnih športnikov pri ministrstvu. Predlogu za vpis je treba priložiti dokazila o izpolnjevanju pogojev. Posameznik se registrira kot športnik, če je član športnega društva, ki je včlanjeno v nacionalno panožno športno zvezo, v primeru nogometašev torej v NZS ter je vpisan v evidenco registriranih in kategoriziranih športnikov. Po predlogi Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ), objavljeni na njihovi spletni strani, je potrebno za vpis v razvid za tujce vlogi priložiti tudi kopijo osebnega dokumenta.²³

Prvi korak za poklicnega športnika tujca za ureditev vpisa v razvid poklicnih športnikov je torej registracija igralca pri nacionalni panožni športni zvezi, kar zveza tudi potrdi na obrazcu predloga za vpis v razvid. NZS igralca registrira na podlagi popolne vloge

²¹ PRSI, 3. člen.

²² ZSpo.

²³ Zasebno delo v športu. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2019, e-*vir*.

kluba, ki ji mora biti tudi predložena pogodba z igralcem. Vlogi za registracijo tujca – profesionalca mora klub priložiti tudi »delovno dovoljenje«²⁴ oziroma dokazilo o vloženi vlogi za pridobitev delovnega dovoljenja. Igralec pridobi pravico nastopa po pridobitvi delovnega dovoljenja. NZS termin delovnega dovoljenja pojmuje zelo široko, saj opredeljuje tudi vse ostale dokumente, na podlagi katerih ima športnik pravico do dela v RS. Določba v pravilih ostaja še iz časov, ko je zakon s področja dela tujcev predvideval delovna dovoljenja, ki pa se v taki obliki ne izdajajo več, zveza pa pravilnika veljavni zakonodaji ni prilagodila. Tako igralec pravico nastopa pridobi že ob naknadni predložitvi odločbe o vpisu v razvid poklicnih športnikov.

Če vlagatelj izpolnjuje pogoje za vpis v razvid, ga ministrstvo po dokončnosti odločbe vpiše v razvid, vlagatelj se vpiše v razvid za nedoločen čas. Z vpisom v register poklicnih športnikov imajo le ti določene pravice in tudi obveznosti, na kar poklicne športnike opozarja tudi MIZŠ s posebnim navodilom, objavljenim na spletni strani v istem razdelku, ki pa ne sledi vsem spremembam. Ministrstvo pošlje odločbo o vpisu vlagatelju, istočasno pa pošlje odločbo Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju: AJ PES), pristojnemu zavodu za zdravstveno zavarovanje in pristojnemu finančnemu uradu. Kljub temu morajo fizične osebe z dejavnostjo registracijo svoje dejavnosti oziroma poklicno dejavnost osebno prijaviti pri navedenih organih. AJ PES je za poslovne subjekte, ki se registrirajo z vpisom v primarni register, izvedeni register. Poslovni subjekti morajo za dele poslovnega subjekta posredovati prijavo upravljavcu registra najpozneje v 15. dneh od registracije ali ustanovitve delov poslovnega subjekta.²⁵ To pomeni, da mora poklicni športnik izpolnjen obrazec za prijavo poslovnih subjektov (PRS-1)²⁶ ter kopijo odločbe o vpisu v register osebno predložiti ali poslati na krajevno pristojno izpostavo AJ PES. Agencija poklicnemu športniku določi matično številko in izda obvestilo o vpisu v Poslovni register Slovenije (v nadaljevanju: PRS) ter ga posreduje poslovnemu subjektu. Obvestilo je podlaga za vpis dejavnosti v davčni register, odprtje transakcijskega računa, prijavo na javne razpise ipd.²⁷

²⁴ Z navednicami poudaril avtor.

²⁵ ZPRS-1, 10. člen.

²⁶ Obrazec je dostopen na spletnih straneh AJ PES.

²⁷ Vpis drugih poslovnih subjektov. AJ PES, 2019, e-vir.

Poklicni športniki se na podlagi svoje aktivnosti obvezno vključijo v sistem obveznega socialnega zavarovanja v RS. V predpisih o socialnem zavarovanju so te osebe poimenovane kot samozaposlene osebe. Samozaposlena oseba mora sama vložiti prijavo in odjavo zavarovanja pri Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZZZS), najpozneje v osmih dneh po začetku opravljanja dejavnosti, prek portala e-VEM.²⁸ Za tujca, ki opravlja samostojno poklicno dejavnost, obveznost vključitve v zavarovanje nastopi, ko pridobi enotno dovoljenje za prebivanje.

Na podlagi podatkov iz PRS vpis osebe v davčni register po uradni dolžnosti izvede finančni urad. Ne glede na to pa mora posameznik najkasneje v osmih dneh po vpisu v PRS opraviti prijavo za vpis v davčni register in javiti spremembo ali dopolnitev podatkov o dejavnosti, ki jih vsebuje prijava za vpis v davčni register, na obrazcu DR-03 (ki je priloga Pravilnika²⁹, objavljen pa je tudi na spletni strani Finančne uprave Republike Slovenije), v istem roku pa mora oseba sporočiti vse spremembe podatkov, ki jih vsebuje davčni register in jih finančni urad ne pridobi po uradni dolžnosti. Dohodki, ki jih fizična oseba doseže z opravljanjem dejavnosti, so obdavčeni z dohodnino, in sicer kot dohodek iz dejavnosti. Davčna osnova od dohodka iz dejavnosti se ugotavlja na enega izmed naslednjih načinov:

- z upoštevanjem dejanskih prihodkov in odhodkov ali
- z upoštevanjem normiranih odhodkov.

Zavezanci, ki začnejo opravljati dejavnost, pri pristojnem finančnem uradu opravijo priglasitev ugotavljanja davčne osnove, oddajo obrazložen izračun predvidene davčne osnove, višino predhodne akontacije ter obrokov predhodne akontacije na predpisanih obrazcih hkrati ob predložitvi prijave za vpis v davčni register.³⁰

S povezavo statusa poklicnega športnika in davčnega statusa se je v preteklosti podrobno ukvarjal Podlipnik, ki je argumentirano ugotavljal, da status poklicnega športnika po ZSpo ni davčni status. ZSpo je status poklicnega športnika urejal v okviru VIII. poglavja, ki je urejal zasebno delo v športu. Ta status se je avtomatično povezoval s samostojnostjo, kar je omogočalo športnikom ugodnejšo davčno obravnavo, vendar pridobitev tega statusa de-

²⁸ Dohodnina – dohodek iz dejavnosti. Finančna uprava Republike Slovenije, 2019, e-vir.

²⁹ Pravilnik o vodenju in vzdrževanju davčnega registra.

³⁰ Dohodnina – dohodek iz dejavnosti. Finančna uprava Republike Slovenije, 2019, e-vir.

jansko ni imela davčnih učinkov. Zakon ni predvideval preverjanja, ali je določen športnik res neodvisen, kar pomeni, da narave razmerja športnika do tretjih oseb, ki je odločilna pri presoji načina obdavčitve dohodkov, zakon ni determiniral. Razmerja, v katera vstopa športnik, se gibljejo od popolnoma odvisnih do popolnoma neodvisnih. Športniki v ekipnih športih spadajo v skupino odvisnih, saj pri njih obstajajo elementi delovnega razmerja. Zakon o dohodnini³¹ je omogočal samostojnim športnikom ugodnejši način ugotavljanja davčne osnove, v praksi pa je bil termin samostojnega športnika enačen s statusom poklicnega športnika po ZSpo, zato je prihajalo do nepravilnosti. Nova davčna zakonodaja v letu 2005 je natančneje določila kriterije med odvisnim in neodvisnim razmerjem in odpravila 40 % normirane stroške za vse športnike in izzvala burne odzive, vendar so dejansko pravila veljala že prej. Davčna obveznost športnika se ugotavlja odvisno od tega, kakšna pogodba ureja razmerje med športnikom in klubom, pogodba o zaposlitvi ali pogodba civilnega prava.³²

Dilemo je naknadno rešil ZŠpo-1, ki status poklicnega športnika bolje umesti in izključno izenači s samostojnim opravljanjem dejavnosti. Zakon v 2. členu opredeljuje pomen posameznih izrazov po tem zakonu in za poklicnega športnika določa:

»Poklicni športnik je športnik, ki je vpisan v razvid poklicnih športnikov po tem zakonu in samostojno opravlja delo v športu kot svojo izključno ali dopolnilno dejavnost.« To je sicer pomembna sprememba v jasnosti predpisa, vendar pa vprašanj v zvezi z delom v športu in pravicami športnikov v ekipnih športih ne rešuje. Tako je normativni del delovanja poklicnega športnika zaključen in status formalno aktiviran, a vendarle ne za poklicne športnike tujce, s katerimi se ukvarja naš članek, saj dovoljenje za prebivanje in delo še ni urejeno.

5. Upravne notranje zadeve poklicnih športnikov tujcev

Tuji športniki določene prve aktivnosti glede športnega udejstvovanja v RS opravijo še pred prvim vstopom v državo, nedvomno pa mora najprej obstajati vzajemni interes tako športnika kot

³¹ ZDoh.

³² Podlipnik, 2005.

športnega kluba, za katerega bo potencialno nastopal. Do stika lahko pride že v tujini, nemalokrat pa pri dogovarjanju sodelovanja v imenu športnikov nastopajo in jih zastopajo njihovi agenti. Za športne klube je pomembno, da zelenega igralca kar najhitreje pridobijo za nastopanje, saj okoliščine tekmovanja, prestopnih rokov, specifičnosti trga in zasledovanja športnih in poslovnih ciljev klubov in na drugi strani samih športnikov narekujejo, da je za maksimalen obojestranski uspeh sodelovanja na voljo zelo malo časa za ureditev potrebnih dovoljenj, registracij in priglasitev, v večini primerov časovno merjeno v dnevih. Osnovni pogoj za nastopanje športnikov v športnih tekmovanjih v RS je dovoljen vstop in bivanje v državi, pogoje in načine vstopa, zapustitve in bivanja tujcev v RS pa določa ZTuj-2, ki kot krovni zakon podrobno ureja statusne in druge zadeve tujcev.

5.1 Vstop in bivanje športnikov tujcev v Republiki Sloveniji

Tujec mora za vstop, zapustitev in bivanje v RS imeti veljavno potno listino, razen če z zakonom ali mednarodno pogodbo ni drugače določeno. Tujec, ki za vstop v RS in bivanje ne potrebuje vizuma, lahko v RS vstopa in v njej biva največ 90 dni v obdobju 180 dni. V to kategorijo spada predvsem tako imenovano turistično bivanje, kar je tudi v praksi najbolj množičen pojav pri selitvah, tako v kot tudi izven države. V tem obdobju lahko tujci športniki sodelujejo na športnih prireditvah, saj se na podlagi 12. točke 2. odstavka 5. člena Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (v nadaljevanju: ZZSDT) določbe tega zakona za njih ne uporabljajo. To seveda velja le za tujce, ki sodelujejo na športnih prireditvah in hkrati ne sodelujejo s slovenskim klubom v smislu nastopanja za določen klub oziroma tekmujejo na prireditvi v okviru tuje reprezentance. Ta kategorija tujcev, kot tudi tujci, ki so poklicni športniki in so v RS sklenili pogodbo o sodelovanju s slovenskim klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS in so vpisani v razvid poklicnih športnikov, za katere se v 90 dneh od dneva prvega vstopa tujca v RS določbe ZZSDT prav tako ne uporabljajo, se lahko samozaposlijo le, če imajo urejeno prebivanje v skladu s predpisi, ki urejajo prebivanje tujcev.

Poklicni športniki, ki so v RS sklenili pogodbo o sodelovanju s slovenskim klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS in so

vpisani v razvid poklicnih športnikov smejo začeti opravljati svojo samostojno poklicno dejavnost (trening, tekma) z dnem vročitve dovoljenja za prebivanje, kot je določeno tudi v šestem odstavku 35. člena ZTuj-2, ki določa, da tujec lahko začne uresničevati pravico do prebivanja v RS na podlagi izdanega dovoljenja za začasno prebivanje z dnem vročitve dovoljenja za začasno prebivanje, saj peti odstavek istega člena še določa, da lahko tujec, ki ima izdano dovoljenje za začasno prebivanje v državi prebiva le v skladu z namenom, zaradi katerega je bilo dovoljenje izdano.³³ Z davčnega vidika pa je poklicni športnik v enakem položaju, kot so ostale osebe, ki opravljajo dejavnost, kar pomeni, da lahko poklicni športnik začne opravljati dejavnost, ko je pri AJPES vpisan v PRS. Če posameznik opravlja dejavnost, preden je vpisan v PRS, se to šteje za delo na črno skladno z določbami Zakona o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno³⁴, kar pa ne pomeni, da posameznik v takšnem primeru ni zavezan za plačilo davka.³⁵ Enako velja tudi za športnike tujce, ki se lahko zaposlijo ali opravljajo delo šele z dnem vročitve dovoljenja za začasno prebivanje, pred tem se vsakršno opravljanje dela, tudi samo treniranje ali nastop na pripravljalni tekmi, prav tako šteje za delo na črno.

5.2 Vizum za dolgoročno bivanje (vizum D)

Vizum za dolgoročno bivanje je bil za poklicne športnike z uvedbo 19. člena novega ZTuj-2 v letu 2011 pomemben premik v smeri lažjega urejanja prebivanja športnikov v Sloveniji. Kasneje so nadaljnje spremembe veljavne zakonodaje pomen vizuma D za športnike nekoliko relativizirale, o čemer bomo podrobneje govorili v naslednjem podpoglavju. Tujci morajo za prebivanje in delo v RS načeloma pridobiti dovoljenje za prebivanje in delo, za izdajo katerega je potrebna pogodba o delu, dovoljenje pa je treba praviloma pridobiti pred vstopom v državo, kar pa je v praksi vse prej kot realno izvedljiva možnost. Nemalokrat sledi podpis pogodbe s klubom šele po določeni preizkušnji na treningih, zdravniškem pregledu in podobno, za kar je potrebna tujčeva prisotnost. Zato je bila uvedena možnost izdaje vizuma D za poklicne športnike, ki šele nameravajo skleniti pogodbo o zaposlitvi ali pogodbo o delu

³³ Pojasnilo MNZ, 2018.

³⁴ ZPDZC-1.

³⁵ Pojasnilo FURS, 2018.

s klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS, kasneje pa je bila določba dopolnjena in omogoča pridobitev vizuma tujcu, ki že ima sklenjeno pogodbo o treniranju, pogodbo o zaposlitvi ali pogodbo o delu s klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS. Vizum D se lahko izda tujcem, ki za vstop v RS potrebujejo vizum, kot tudi tujcem, ki vizuma za vstop sicer ne potrebujejo, vendar si morajo vizum D pridobiti pred prihodom v RS na slovenskem diplomatsko konzularnem predstavništvu RS (v nadaljevanju: DKP). To je pomembno predvsem v tem, ker ZTuj-2 omogoča, da lahko tujec, ki ima vizum D, na pristojni upravni enoti zaprosi za izdajo prvega dovoljenja za prebivanje, dovoljenje pa se mu prav tako tudi vroči v državi. Tudi takrat veljavni Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (v nadaljevanju: ZZDT-1) je določal, da za zaposlitev ali delo v RS delovnega dovoljenja niso potrebovali in se določbe tega zakona niso uporabljale za tujce, ki so poklicni športniki, v času treh mesecev, šteto od dneva prvega vstopa v RS³⁶, na podlagi vizuma D pa je lahko poklicni športnik potem tudi v tem roku na ZRSZ zaprosil za izdajo takrat še obveznega delovnega dovoljenja, ki je bilo podlaga za izdajo dovoljenja za prebivanje zaradi zaposlitve ali dela. Po uvedbi enotnega dovoljenja za prebivanje in delo (v nadaljevanju: ED) so se hkrati spremenili tudi pogoji za opravljanje dela tujcev, ki bodo opravljali samostojno poklicno dejavnost, tako da v postopku izdaje ali podaljšanja ED zaradi samozaposlitve tujca soglasje ZRSZ (prej delovno dovoljenje) ni potrebno.

Uvedba možnosti pridobitve vizuma D za poklicnega športnika je bila torej korenita sprememba v smeri lažjega urejanja prebivanja in dela športnikov tujcev v RS. Pred tem tujci ne samo da niso imeli legalne možnosti preizkusa oziroma testiranja pred podpisom pogodbe v RS, temveč so tudi v primeru sklenitve le te bili primorani nato državo zapustiti, zaprositi za dovoljenje za začasno prebivanje na DKP v svoji matični državi (zaradi krajevne pristojnosti po Zakonu o splošnem upravnem postopku (v nadaljevanju: ZUP) druga, denimo predstavništva bližje RS niso pristojna, je pa tudi v tem segmentu zaradi izjemnih situacij prihajalo do izjem), na dovoljenje tudi tam počakati in po ponovnem obisku DKP in vročitvi dovoljenja šele vstopiti v državo. Lahko si samo predstavljamo težavnost situacij predvsem

³⁶ ZZDT-1, 5. člen.

za tujce iz bolj oddaljenih držav, a to je le del postopkov pred prvim nastopom za klub. Vizum je bil namenjen športnikom brez pogodbe, ki so v RS prihajali šele na testiranje, v primeru že sklenjene pogodbe s klubom organi vizumov D niso izdali in tujec je moral zaprositi za dovoljenje za prebivanje. To je predstavljalo dobro novost, v mnogih primerih pa tudi oviro, saj večina športnikov pred prihodom že sklene pogodbo s klubom, postopki za izdajo dovoljenja za prebivanje pa so lahko dolgotrajni in s tem tudi čakanje v tujini na prihod v RS. Zaradi zlorab postopkov (prihajalo je do kršitev, saj so tujci prikrivali sklenitev pogodbe, da so lahko pridobili vizum in vložili prošnjo za izdajo dovoljenja za prebivanje v RS) je bila določba, kot že rečeno, spremenjena in vizum D se zdaj lahko izda tujcu, ki je športni trener, poklicni športnik ali zasebni športni delavec in ki ima sklenjeno pogodbo o treniranju, pogodbo o zaposlitvi ali pogodbo o delu s klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS. Če iz samega nabora možnih pogodb lahko sklepamo, da določba ZTuj-2 pojem poklicnega športnika ne enači s pojmom poklicnega športnika po ZŠpo-1, kar pomeni, da vizum D lahko pridobijo vsi športniki tujci, ki izpolnjujejo pogoje. Zato pa je določba 14. točke 2. odstavka 5. člena ZZSDT, ki uporabo zakona izključuje v 90 dneh od dneva prvega vstopa tujca v RS, nedvoumna, saj poudarja, da se zakon v tem času ne uporablja za poklicne športnike, vpisane v razvid poklicnih športnikov. To pravilo omeji možnost opravljanja dela v športu v prvih 90 dneh po vstopu samo na poklicne športnike z vizumom D, športnikom tujcem, ki pa bi se zaposlili ali opravljali individualno delo, pa dela ne dovoljuje pred vročitvijo izdanega ED za prebivanje in delo. Vizum D jim le omogoča vstop in bivanje v RS ter oddajo vloge in vročitev ED v državi.

V letu 2012 je MNZ na vprašanje, objavljeno na portalu e-uprave (podatki zaradi prenove portala na spletu niso več na voljo), ali lahko poklicni športnik tujec z veljavnim vizumom D, ki je pravočasno oddal prošnjo za izdajo dovoljenja za prebivanje, tudi po poteku treh mesecev še vedno nastopa za klub, odgovorilo, da lahko tudi v času reševanja prošnje opravlja delo. MDD-SZ je odgovorilo, da mora po preteku treh mesecev od prvega vstopa poklicni športnik, državljani tretje države, za nastopanje pridobiti delovno dovoljenje v skladu z ZZDT-1, z vložitvijo vloge pa ta pogoj še ni izpolnjen. Zdaj delovno dovoljenje (soglasje

ZRSZ) ni več potrebno, tako da lahko menimo, da ob takšnem dejanskem stanju ni ovir za neprekinjeno delo poklicnega športnika.

5.3 Enotno dovoljenje za prebivanje in delo zaradi opravljanja dela kot samozaposlena oseba

Za športnike tujce za zaposlitev, samozaposlitev ali delo ne zadostuje zgolj sklenjena pogodba o zaposlitvi pri delodajalcu v RS, vpis v poslovni register kot oseba, ki bo opravljala samostojno poklicno dejavnost ali sklenjena pogodba civilnega prava, ki se časovno omejeno izvaja na ozemlju RS, temveč morajo imeti tudi urejeno prebivanje v skladu z ZTuj-2. Novela Zakona o tujcih iz leta 2014 je poleg ED uvedla tudi pomembno spremembo, saj tako zdaj lahko poklicni športnik, ki je že vpisan v razvid poklicnih športnikov in ima sklenjeno pogodbo o delu s klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS in tu zakonito prebiva ter želi prebivati v RS zaradi zaposlitve ali dela, vloži prošnjo za izdajo prvega ED pri pristojnem organu v RS, to je UE.

Kot smo že ugotovili, je večina poklicnih igralcev registriranih v PRS kot fizične osebe, ki samostojno opravljajo dejavnost in tako na tej podlagi potrebujejo enotno dovoljenje zaradi opravljanja dela kot samozaposlena oseba na podlagi 37. b člena ZTuj-2. V primeru športnika, ki s klubom sklene pogodbo o zaposlitvi in se redno zaposli v klubu, je postopek za izdajo ED precej drugačen, vendar takšni primeri v praksi dejansko skoraj ne obstajajo. Pri zaposlitvi tujec za izdajo ED potrebuje soglasje ZRSZ za zaposlitev, za katerega v postopku izdaje ED po uradni dolžnosti zaprosi UE. V kolikor se tujec ne bi samozaposlil ali zaposlil, pa bi želel opravljati delo, ki ne izvira iz odvisnega razmerja in med pogodbenima strankama ne obstajajo elementi delovnega razmerja, je s sklenjeno civilnopravno pogodbo možnost pridobitve ED na podlagi soglasja za opravljanje individualnih storitev tujcev v skladu s 26. členom ZZSDT, kar bi lahko prišlo v poštev za amaterskega igralca tujca.

Imamo torej poklicnega športnika tujca s sklenjeno pogodbo o sodelovanju s klubom, na podlagi katere ga je klub registriral pri nacionalni panožni športni zvezi kot aktivnega športnika, kar je podlaga za vpis v razvid poklicnih športnikov. Ob izpolnjevanju navedenih pogojev tujec lahko vloži prošnjo za izdajo prvega

ED zaradi opravljanja dela kot samozaposlena oseba pri upravni enoti. Prvo ED se tujcu izda za čas veljavnosti pogodbe, vendar ne dlje od enega leta, v RS pa lahko prebiva samo v skladu z namenom, zaradi katerega mu je bilo izdano dovoljenje. Dovoljenje za začasno prebivanje se lahko podaljša pod enakimi pogoji, kot se izda, vendar največ za dve leti. Poklicni športnik sme začeti opravljati delo z dnem vročitve dovoljenja za prebivanje. ED iz razloga samozaposlitve lahko poklicni športniki pridobijo na podlagi vložene prošnje zaradi opravljanja dela kot samozaposlena oseba, samozaposlijo pa se lahko tudi tujci z izdanim ED na podlagi soglasja ZRSZ za zaposlitev, samozaposlitev ali delo. ZZSDT v 13. členu določa, da enotno dovoljenje, izdano ali podaljšano na podlagi soglasja za zaposlitev, samozaposlitev ali delo, v času veljavnosti tujcu omogočata dostop do trga dela. Tujec lahko na tej podlagi opravlja delo na podlagi pogodb civilnega prava, se zaposli pri kateremkoli delodajalcu, se zaposli pri več delodajalcih ali se samozaposli, novo soglasje pa v obdobju treh let od izdaje ED ni potrebno.

Prošnjo za izdajo ali podaljšanje ED vloži tujec pri pristojni upravni enoti, na območju katere namerava prebivati oziroma na območju katere tujec prebiva, na predpisanem obrazcu. Poleg priloge je na obrazcu tudi navedeno, katere podatke bo upravna enota pridobila po uradni dolžnosti. O pravočasno vloženi prošnji za izdajo prvega ED pri pristojnem organu v RS pristojni organ tujcu izda potrdilo, ki velja kot dovoljenje za začasno prebivanje do pravnomočne odločitve o prošnji. Potrdilo tujcu ne dovoljuje zaposlitve ali dela na ozemlju RS. Če tujec pravočasno zaprosi za podaljšanje enotnega dovoljenja ali izdajo enotnega dovoljenja kot nadaljnega dovoljenja za prebivanje, lahko na podlagi izdane potrdila o vloženi prošnji za podaljšanje ED ali prošnji za izdajo ED kot nadaljnega dovoljenja za prebivanje dela oziroma je zaposlen v RS do pravnomočne odločitve o prošnji, če je imel na podlagi predhodnega dovoljenja za prebivanje ali vizuma za dolgoročno bivanje dostop do trga dela na podlagi zakona, ki ureja zaposlovanje in delo tujcev. Tujcu, ki je vložil prošnjo za izdajo prvega ED v RS, se ED kot tudi vsi ostali akti, ki končajo postopek, vročijo v RS.

Tujec mora prošnji predložiti fotografijo v fizični obliki ali referenčno številko fotografije iz elektronskega odložišča fotografij, ki jo izda za to pooblaščen fotograf, K prošnji pa mora dati tudi

dva prstna odtisa. Dovoljenje za prebivanje se izda v obliki samostojne listine kot izkaznica, določene z Uredbo Sveta (ES) o enotni obliki dovoljenja za prebivanje za državljane tretjih držav.³⁷ Cena izkaznice dovoljenja za prebivanje je 12 evrov, upravna taksa pa na podlagi taksne tarife Zakona o upravnih taksah za ED trenutno znaša 4,5 evra za prošnjo in 70 evrov za ED.

Tujec mora prošnji predložiti overjeno fotokopijo veljavne potne listine. Določba zakona, da mora biti veljavnost potne listine najmanj tri mesece daljša od nameravanega prebivanja v RS, praktično pomeni, da upravni organ ED lahko izda z veljavnostjo le do tri mesece manj, kot velja potna listina, če veljavnost le te skrajšuje v zakonu določeno maksimalno veljavnost ED.

Profesionalni igralci s statusom poklicnega športnika v smislu 62. člena ZŠpo-1 samostojno opravljajo delo v športu in imajo s klubom sklenjeno pogodbo o delu in niso v delovnem razmerju s klubom s klasično pogodbo o zaposlitvi. Gre za civilnopravni institut podjemne pogodbe po Obligacijskem zakoniku³⁸, ki jo v praksi poimenujejo z različnimi imeni, npr. pogodba o igranju, pogodba o delu ali pa recimo samo nogometna pogodba med igralcem in klubom. ZTuj-2 v 37. b členu glede postopka izdaje enotnega dovoljenja zaradi opravljanja dela kot samozaposlena oseba napotuje na smiselno uporabo določb 37. in 37. a člena tega zakona, 3. in 4. odstavek 37. člena pa določata, da se prvo enotno dovoljenje tujcu izda za čas veljavnosti pogodbe o zaposlitvi ali pogodbe, sklenjene za opravljanje dela, vendar ne dlje od enega leta, podaljša pa se za čas veljavnosti pogodbe, vendar največ za dve leti. To pomeni, da je veljavnost ED odvisna tudi od veljavnosti pogodbe o delu kot tudi od veljavnosti potne listine.

Tujec mora imeti zadostna sredstva za preživljanje v času prebivanja v državi oziroma mu mora biti preživljanje kako drugače zagotovljeno, mesečno najmanj v višini, kolikor znaša osnovni znesek minimalnega dohodka v RS. V primeru vloge za prvo ED se kot dokazilo upošteva pogodba o delu, iz katere mora biti razviden znesek mesečnega plačila za igranje. V primeru podaljšanja pa sredstva dokazuje dohodek iz dejavnosti, za kar se šteje dobiček, ki se ugotovi kot razlika med prihodki in odhodki, doseženi mi v zvezi z opravljanjem dejavnosti. Tujec kot dokazilo predloži

³⁷ Uredba Sveta (ES) št. 380/2008 z dne 18. aprila 2008 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 1030/2002 o enotni obliki dovoljenja za prebivanje za državljane tretjih držav (UL L št. 115, 29. 4. 2008, str. 1).

³⁸ OZ, XI. poglavje.

natisnjen obrazec DOHDEJ oddan v sistem eDavki, s katerega so razvidni tudi podatki o oddaji. Mesečna plačila dohodka morajo biti tudi dejansko izvedena in nakazana na športnikov transakcijski račun, kar tujec dokazuje z dokazilom o nakazilu s stani kluba ali z izpiskom iz računa, izdanega s strani banke, in sicer za preteklih šest mesecev in za mesec, v katerem se vlaga prošnja oziroma mesec odločanja pristojnega organa o prošnji. Način ugotavljanja izpolnjevanja pogoja zadostnih sredstev za preživljanje podrobno ureja Pravilnik o načinu ugotavljanja zadostnih sredstev za preživljanje v postopku izdaje dovoljenja za prebivanje.³⁹

Zakon glede zdravstvenega zavarovanja uporablja le pojem ustreznega zdravstvenega zavarovanja, kar je pogoj za izdajo ED. Ustrezno zdravstveno zavarovanje pomeni zdravstveno zavarovanje, ki krije vsaj nujne zdravstvene storitve na območju RS (nujno medicinsko pomoč in nujno zdravljenje), za kar šteje obvezno zdravstveno zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, urejeno na podlagi sporazumov o socialnem zavarovanju, zavarovanje urejeno na podlagi uredb EGS in ES, prostovoljno zdravstveno zavarovanje in komercialno zdravstveno zavarovanje. Poklicni športniki si morajo pri pristojni enoti ZZSZ urediti prijavo v obvezno zavarovanje z obrazcem M-1, s podlago za zavarovanje šifra 019 kot samostojni poklici osebe, ki na območju RS samostojno opravlja jo poklicno dejavnost. Prijava se opravi elektronsko prek portala e-VEM, v vsa socialna zavarovanja pa se tujci lahko iz tega naslova vključijo po pridobitvi ED za samozaposlitev ali ED, izdanega na podlagi soglasja za zaposlitev, samozaposlitev ali delo, ko nastopi tudi prijavna obveznost. V primeru, da je tujec obvezno zdravstveno zavarovan v RS, dokazilo o tem ni potrebno, saj uradna oseba podatek pridobi po uradni dolžnosti.

V postopku izdaje in podaljšanja dovoljenja za začasno prebivanje upravni organ ugotavlja tujčevo morebitno nevarnost za javni red, varnost ali mednarodne odnose RS, ED pa se tudi ne izda v primeru, če obstaja sum, da bo njegovo prebivanje v državi povezano z izvajanjem terorističnih ali drugih nasilnih dejanj, nezakonitimi obveščevalnimi dejavnostmi, proizvodnjo ali prometom z drogami ali izvrševanjem drugih kaznivih dejanj. Neobstoj razlogov za zavrnitev izdaje ali podaljšanja ED pristojni organ ne ugotavlja samo na podlagi podatkov iz evidenc, ki jih vodi RS,

³⁹ Pravilnik o načinu ugotavljanja zadostnih sredstev za preživljanje v postopku izdaje dovoljenja za prebivanje.

temveč med drugim tudi na podlagi podatkov iz kazenske evidence države, katere državljan je tujec. Pri prvem dovoljenju za začasno prebivanje mora tujec predložiti potrdilo o nekaznovanju, ki ni starejše od treh mesecev. V postopku podaljšanja in izdaje nadaljnega dovoljenja za začasno prebivanje pa uradna oseba samostojno presodi, ali bo zahtevala predložitev novega potrdila iz kazenske evidence matične države tujca, glede na okoliščine konkretnega primera (sum, da je v tujini storil kaznivo dejanje, oziroma da je proti njemu uveden kazenski postopek, morebitna zabeleženost tujca v evidenci Policije ali v kazenski evidenci RS, morebitni odhodi tujca iz RS po pridobitvi prvega dovoljenja za začasno prebivanje in njegova bivanja v tujini itd.). Uradna oseba kot dodatni dokaz o tujčevi nekaznovanosti lahko vzame tudi izjavo stranke o njenem nekaznovanju, podano na zapisniku pri upravnem organu. V kolikor sum o obstoju zadržkov zaradi nevarnosti za javni red ni podan, se je v praksi izoblikovalo pravilo, da se novo potrdilo o nekaznovanju praviloma zahteva na približno vsaka tri leta.

Potrdila o nekaznovanju izdajajo organi, pristojni za vodenje kazenske evidence v državi, katere državljan je tujec, ki prosi za izdajo dovoljenja za prebivanje. Original oziroma overjena kopija potrdila o nekaznovanju mora biti overjena za potrebe njene uporabe v mednarodnem prometu. Športniki prihajajo iz različnih držav, zato se potrdila, organi, ki jih izdajajo, in same overitve močno razlikujejo. V kolikor ima RS sporazum z določeno državo, dodatna overitev ni potrebna, države podpisnice Haaške konvencije dokumente potrjujejo z žigom Apostille, za vse ostale pa je potrebna nad overitev, kar je lahko dokaj zapleten in dolgotrajen postopek. Ustrezen dokument mora biti overjen v skladu z notranjimi predpisi določene tuje države, pristnost notranje overitve pa potrdi MZZ te tuje države. Listina mora biti na koncu potrjena še s strani pristojnega slovenskega DKP, ki potrdi pristnost žiga in podpisa tujega ministrstva, s pomočjo deponiranih žigov in podpisov pooblaščenih oseb iz zunanjega ministrstva te države. Tuje listine se priznajo v RS tudi v primeru, če jih na koncu potrdi MZZ RS. V primeru, da za določeno tujo državo, od koder listina izhaja, ni akreditirano nobeno slovensko DKP, se overitveni postopek lahko opravi v tretji državi, kjer sta akreditirana oba DKP (DKP države, od koder listina izhaja, in DKP RS, kamor je listina namenjena). Kot vmesni overitveni organ pa nastopi še zunanje

ministrstvo države, pri katerem sta akreditirana oba DKP in imata tam deponirane podpise svojih diplomatov, ki so pooblaščen za overjanje.⁴⁰

Upravni organ prosto presoja ustreznost dokazil v skladu z 10. členom ZUP. V postopku izdaje ali podaljšanja enotnega dovoljenja zaradi samozaposlitve tujca soglasje ZRSZ ni potrebno. V primeru pozitivne odločitve uradna oseba izda odločbo v obliki samostojne listine kot biometrično izkaznico, ki jo izdeluje zunanji izvajalec Cetis d. d. iz Celja, pogodbeni rok za izdelavo izkaznice je 7 dni. O prošnjah za izdajo dovoljenja za prebivanje mora pristojni organ odločiti čim prej, najpozneje pa v 30 dneh od prejema popolne prošnje. Kadar mora pristojni organ zaradi ugotovitve obstoja razlogov za zavrnitev izdaje dovoljenja izvesti poseben ugotovitveni postopek, mora o prošnji odločiti najpozneje v 60 dneh. Zoper odločbo ni dovoljena pritožba, je pa dovoljen upravni spor. Zoper odločitve upravnega sodišča je dovoljena pritožba na vrhovno sodišče. Dovoljenje za prebivanje se vroči osebno tujcu, za katerega se izda, tako da je osebna prisotnost tujca pri upravnem organu obvezna najmanj dvakrat, saj mora tujec ob vlogi oddati tudi prstne odtise. Za ostala dejanja tujec lahko določi pooblaščenca, ki ga zastopa v postopku, skladno z ZUP.

5.4 Vstop in prebivanje državljanov EU v Republiki Sloveniji

Prost pretok oseb je poleg prostega pretoka blaga, kapitala in storitev eno od štirih temeljnih načel in principov EU. Načelo prostega gibanja oseb omogoča državljanom držav članic EU in njihovim družinskim članom ne glede na državljanstvo, da se prosto gibljejo med državami članicami ter tam prebivajo in delajo.

Regulacija profesionalnega športa v EU je skozi zgodovino v veliki meri temeljila na kompleksnih vzorcih migracij. Predpisi EU in pravica do prostega pretoka se zrcalijo predvsem v sistemu mednarodnih prestopov in kvotah igralcev, ki temeljijo na osnovi državljanstva. V nogometu sta bili FIFA⁴¹ in v Evropi UEFA v preteklosti precej samostojni v upravljanju nogometnih struktur in se nista želeli preveč ozirati na zunanje vplive in predpise EU ter njenih institucij. Prvo resnejše posredovanje skupnosti je bila

⁴⁰ Overitve v mednarodnem prometu, 2005.

⁴¹ Mednarodna nogometna zveza (*Fédération Internationale de Football Association*).

odločitev Sodišča EU v primeru *Dona v Mantero*⁴², ki je posegla prav na področje nacionalnih kvot v nogometu, saj so bile pred tem omejitve v številu tujih igralcev v ekipah običajne in niso razlikovale med državljani EU in državljani tretjih držav. Sodišče je odločilo, da so pravila Italijanske nogometne zveze, ki so vsebovala kvote in so preprečevala nastopanje nogometašem državljanom drugih držav članic EU, diskriminatorne narave in niso v skladu s predpisi EU. Pa vendar se navkljub nedvoumni odločitvi ni kaj dosti spremenilo vse do primera *Bosman*⁴³, dobrih dvajset let kasneje, ki je svet športa obrnil na glavo. Odločitev Sodišča sega na dve področji, obe pa temeljita na načelu prostega gibanja delavcev. Prvi del odločitve odpravlja omejitve pri prestopih igralcev, predvsem ob izteku pogodbenega razmerja, drugi del pa ostro zareže na zakonitost kvot igralcev, ki temeljijo na državljanstvu. V letih, ki so sledila, je UEFA opustila vse diskriminatorne kvote in omejitve števila igralcev na osnovi državljanstva v svojih tekmovanjih, prav tako v vseh evropskih nacionalnih ligah lahko v ekipah igra neomejeno število igralcev, državljanov EGP.

Nadaljnje odločitve Sodišča EU so to kategorijo razširile tudi na državljane tretjih držav, s katerimi je EU sklenila pridružitvene sporazume in sporazume o sodelovanju (EU je imela ob koncu leta 2012 sklenjene sporazume z več kot 100 državami), ki so v primeru, da zakonito delajo v določeni državi članici EU, upravičeni do enakega obravnavanja in enakih delovnih pogojev kot državljani navedene države članice.⁴⁴ Pomembni rzsodbi Sodišča EU v primeru sporazumov z določbami o nediskriminaciji sta v primerih *Kolpak*⁴⁵ in *Simutenkov*⁴⁶, kjer je sodišče priznalo upravičenost do enake obravnave igralcem državljanom tretjih držav, s katerimi je EU sklenila sporazum (na primer Rusija ter sporazum iz Cotonouja, ki zajema 79 afriških, karibskih in pacifiških držav). To pomeni, da ne smejo biti všeti v kvote igralcev, ki niso državljani EU, ki jih lahko posamezna ekipa določi za tekmovanje.

Posledice odločitev in sprememb ter liberalizacija prestopov so pripeljale do popolnoma novih razmer v športu, predvsem nogometu. Najbolj pereča težava je vsekakor trgovina mladih talentov, posledica svobodnega trga pa je tudi šibenje manjših državnih lig

⁴² Sodba Sodišča, št. 13–76, 14. 7. 1976.

⁴³ Sodba Sodišča, št. C-415/93, 15. 12. 1995.

⁴⁴ Handbook on European Law, 2015, str. 191.

⁴⁵ Sodba Sodišča, št. C-438/00, 8. 5. 2003.

⁴⁶ Sodba Sodišča, št. C-265/03, 12. 4. 2005.

s posledično enakim učinkom z državne reprezentance in vse večje denarne razlike med peščico bogatih klubov na eni in drugimi na drugi strani. UEFA je želela ponovno uvesti določene omejitve, vendar so bili vsi poizkusi opuščeni. Sprejemljiv predlog, ki je trenutno v uporabi v evropskih ligah (povzele so ga tudi nekatere nacionalne lige, večina jih omejitev na osnovi državljanstva sploh nima), je pravilo določenega števila doma vzgojenih igralcev, ki pa seveda ne temelji na državljanstvu. Evropska komisija budno spremlja razvoj in posledice pravila in ga le pogojno dovoljuje. Tako omejitev pri delu državljanov EU ni, zaposlovanje državljanov tretjih držav pa je mogoče omejiti le v povezavi s predpisi, ki urejajo migracije. Določene lige so za te državljane sprejele strožje pogoje za pridobitev delovnega dovoljenja za športnike, pogoje ne s številom nastopov v državni reprezentanci, tako da pogoje izpolnjujejo le najboljši, pri nas takšnih omejitev ni.

UEFA je bila prisiljena svoj odnos z institucijami EU spremeniti, povečano sodelovanje pa zvezi prinaša tudi razvoj. Predsednik UEFA gospod Aleksander Čeferin je maja lani v Bruslju, kamor so ga povabili na svet ministrov iz EU, pristojnih za šport, poudaril, da se je februarja, na podpisu sporazuma z EK, porajalo vprašanje, kaj zdaj omejuje konkurenco. Mogoče ravno to, da je vse prosto in da se lahko glede na kapital mladi igralci skoncentrirajo samo v določenih klubih. Predsednik je mnenja, da bi ne glede na to, da je prost pretok delavcev ena temeljnih svoboščin v EU, šport lahko bil izjema, saj imamo v nogometu pri zaposlovanju in sklepanju pogodb že prav tako izjeme, vprašanje je le volja na obeh straneh.⁴⁷ Pravni okvir EU in predpisi UEFA s perspektive temeljnih svoboščin bodo tudi v prihodnje predmet vročih debat, morebiten premik v smislu izjeme pri vprašanju športa pa bi praktično pomenil revolucijo v ureditvi, kot jo poznamo in bi lahko povzročil neslutene posledice tudi na drugih področjih.

Vstop in prebivanje državljanov držav članic EU in njihovih družinskih članov ter družinskih članov slovenskih državljanov ureja ZTuj-2 v XIII. poglavju, določbe so bistveno ugodnejše kot za državljane tretjih držav. Državljanu EU, ki v RS opravlja delo kot samozaposlena oseba ali izvaja storitve, se lahko izda potrdilo o prijavi prebivanja, če ima:

- veljavno osebno izkaznico ali veljavni potni list in

⁴⁷ Aleksander Čeferin želi izjemo pri prostem pretoku delovne sile. Delo, 2018, e-vir.

– dokazilo, da gre za samozaposleno osebo oziroma za izvajalca storitve.

Poklicnim športnikom tujcem, državljanom EU, omogoča načelo prostega pretoka delo v RS pod enakimi pogoji kakor njenim državljanom in imajo prost dostop na trg dela. Državljeni EU se tako lahko zaposlijo neposredno po vstopu v RS, poklicni športniki pa lahko začnejo opravljati dejavnost po vpisu v PRS. Pravica do prebivanja družinskih članov državljanov EU v RS prav tako ni posebej omejena. Potrdilo o prijavi prebivanja se izda v obliki izkaznice, z veljavnostjo do 5 let.

5.5 Prijava prebivališča in druge upravne notranje zadeve

ZTuj-2 napotuje tujce, ki imajo dovoljenje za prebivanje ali vizum za dolgoročno bivanje v RS kot tudi državljane EU, ki jim je izdano potrdilo o prijavi prebivanja, in družinske člane, ki jim je izdano dovoljenje za prebivanje, da prijavijo in odjavijo svoje prebivališče v skladu z zakonom, ki ureja prijavo prebivališča. ZPPreb-1 ureja registracijo prebivališča, ki izhaja iz ustavne pravice do svobode gibanja in izbire prebivališča. Zakon ureja vsa vprašanja v zvezi s prijavo prebivališča, tako način in pogoje prijave kot tudi odjave stalnega in začasnega prebivališča. ZPPreb-1 praktično enako obravnava tako državljane kot tujce, edina razlika pri tujcih je le v podlagi dovoljenja oziroma potrdila. Temeljni namen zakona je registracija posameznika na naslovu, kjer dejansko prebiva, in javni interes po popolni in točni evidenci stalno in začasno prijavljenih posameznikov na območju države.

Upravne notranje zadeve segajo tudi na mnoga druga področja pravnega reda, kjer so tudi poklicni športniki tujci nosilci različnih pravic in dolžnosti. Med takšne okoliščine spada tudi državljanstvo, ki je temeljno pravno razmerje med posameznikom in državo. Za tuje športnike je bila pridobitev državljanstva RS vedno zanimiva tako zaradi že omenjenih mednarodno pravnih učinkov v zvezi z državljanstvom EU kot tudi zaradi možnosti nastopanja za državno reprezentanco. Upravne enote v svojih notranje organizacijskih enotah s področja upravnih notranjih zadev opravljajo tudi upravne naloge s področja prometa. Za tujce so pomembni predvsem postopki, povezani z registracijo vozil in vozniškim dovoljenjem. V RS morajo biti registrirana vozila,

katerih lastniki so tujci, ki imajo na podlagi potrdila o prijavi prebivanja ali dovoljenja za stalno ali začasno prebivanje v njej prijavljeno stalno ali začasno prebivališče. Vozniškega dovoljenja, izdanega v državah članicah EGP za vožnjo v RS ni treba zamenjati za slovensko vozniško dovoljenje, ostali tujci smejo voziti v RS eno leto od datuma prijave prebivališča, v kolikor imajo v RS običajno prebivališče. V primeru običajnega prebivališča lahko ob izpolnjevanju pogojev za vožnjo motornih vozil zahtevajo zamenjavo veljavnega vozniškega dovoljenja za slovensko vozniško dovoljenje, ki se izda, če opravijo praktični del izpita. Med upravne notranje zadeve spada tudi urejanje vprašanj v zvezi s pravico do zbiranja in združevanja. Poklicni športniki tujci že pri svojem delu tesno sodelujejo s športnimi društvi, glede delovanja v društvih, kot najpomembnejši obliki interesnega združevanja, ustanovljenih na drugih področjih, pa za tujce v slovenskem pravnem redu ni posebnih omejitev.

Pomembnost vključevanja oziroma integracije tujcev v družbo smo že omenili, za uspešnost vključevanja v slovensko družbo pa je odgovorna tudi družba. MNZ s pomočjo Evropskega sklada za vključevanje državljanov tretjih držav financira program učenja slovenskega jezika. Programe Začetna integracija priseljencev, ki vsebujejo brezplačne programe učenja slovenskega jezika, v katerega so vključene vsebine seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo, izvajajo izbrani izvajalci po celi Sloveniji. Poznavanje jezika kot osnovnega sredstva za sporazumevanje je temeljni dejavnik za uspešno integracijo v družbo, ob smernicah priseljevanja v prihodnje pa bo politika vključevanja igrala ključno vlogo pri ohranjanju humane družbe.

6. Sklep

Z uvedbo enotnega dovoljenja za prebivanje in delo, možnostjo vložitve prošnje za izdajo prvega enotnega dovoljenja pri pristojnem organu v RS pod pogojem, da je tujec poklicni športnik, ki je že vpisan v razvid poklicnih športnikov in izdajo le tega brez potrebnega soglasja ZRSZ, omogočeno pridobitvijo vizuma D za poklicne športnike, ki imajo sklenjeno pogodbo o treniranju, pogodbo o zaposlitvi ali pogodbo o delu s klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS in izjemo od uporabe ZZ-SDT v prvih 90 dneh prebivanja od vstopa v državo, je poklicnim

športnikom tujcem omogočeno praktično nemoteno prebivanje in delo v RS.

V preteklosti je prihajalo do mnogih težav. Dovoljenje za prebivanje in delovno dovoljenje je bilo ločeno. Prvo vlogo za dovoljenje za prebivanje je moral tujec vložiti v tujini, kjer je dovoljenje tudi prevzel. Vlogo za osebno delovno dovoljenje je moral tujec oddati na enoti ZRSZ, izdano dovoljenje pa je bila podlaga za izdajo dovoljenja za prebivanje. Oba postopka sta bila ob kompleksnosti tudi dolgotrajna. Tudi vizum D je bil sprva namenjen samo tujcem, ki še niso sklenili sodelovanja s klubom, kar je bilo kasneje popravljeno. Poklicni športniki tujci brez dovoljenja za prebivanje niso smeli nastopati za klube, zato je prihajalo do množičnih tudi javno odmevnih primerov, ko je policija, kot prekrškovni organ, tuje športnike iz tudi najuspešnejših klubov v nenadnih policijskih akcijah obravnavala v postopkih protipravnega ravnanja, ki so jim sledili strogi ukrepi vključno z ukrepom izгона tujca iz države. Vendar so to primeri predvsem slabega poznavanja prava, kar je po eni strani z vidika športnikov, katerih fokus je na drugem področju, še relativno razumljivo, tega pa ne moremo reči za klube in njihovo administracijo, ki z redkimi pozitivnimi izjemami posvečajo le minimalno pozornost opisanim temam. Nedvomno je dejstvo, da je za nemoteno in uspešno sodelovanje v upravnih in drugih postopkih treba temu nameniti veliko časa in pridobiti ustrezno znanje in informacije, ki so ključnega pomena.

V kolikor želi tujec priti v Slovenijo samo na preizkušnjo in še ni sklenil s klubom pogodbe, bo tako lahko v državo vstopil v skladu z zakonom o tujcih, delo v smislu treniranja ali preizkusa na neuradni tekmi pa mu ni dovoljeno. Testiranje bi moralo tako potekati izven ekipnih aktivnosti določenega kluba, v opremi brez klubskih obeležij in podobno, kar seveda ni realno. S sklenjeno civilnopravno pogodbo v smislu testiranja je tuji športnik na preizkusu lahko samo v primeru zakonitega prebivanja v RS na podlagi ZTuj-2, v 90 dneh od dneva prvega vstopa, s tem da je poklicni športnik, torej vpisan v razvid. ZZSDT tu ne dopušča izjeme, delo brez ED lahko opravljajo samo poklicni športniki. To pa vsekakor ne pomeni, da v tem času lahko opravljajo delo kot samostojno dejavnost, v kolikor nimajo vizuma D. Poklicni športniki, ki so v RS sklenili pogodbo o sodelovanju s slovenskim klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS in so vpisani

v razvid poklicnih športnikov, smejo začeti opravljati svojo samostojno poklicno dejavnost (trening, tekma) z dnem vročitve dovoljenja za prebivanje.

Neurejeno ostaja torej področje preizkušnje oziroma testiranja tujcev športnikov pred sklenitvijo pogodbe s klubom, kar je v praksi realno, treba bi bilo zagotoviti, da se takšne aktivnosti ne bi štele za delo na črno. Prav tako se za delo na črno šteje tudi opravljanje samostojne poklicne dejavnosti pred pridobitvijo ED, kar se v praksi prav tako dogaja, celo v večini primerov. Nerazumljivo so v segmentu izjeme zakona izvzeti športniki tujci, ki dela ne bi opravljali kot samostojno dejavnost, ampak bi se zaposlili ali opravljali nepoklicno delo. Ti se namreč v prvih 90 dneh kljub veljavnemu vizumu za dolgoročno prebivanje ne smejo zaposliti ali opravljati dela, saj se za njih zakon o zaposlovanju v celoti uporablja. Prav tako prošnje za izdajo prvega ED sami ne morejo vložiti na UE, to sicer za njih lahko stori delodajalec, dovoljenje pa morajo vseeno prevzeti na slovenskem predstavništvu v tujini. Določba zakona o tujcih, ki določa izjemo pri oddaji prošnje in vročitvi dovoljenja v Sloveniji, je tako omejujoča le na poklicne športnike, delno pa tudi nesmiselna, saj vključuje tudi pojem športnega trenerja, ki ga ne opredelujeta niti ZŠpo-1 niti ZZSDT. Kot pogoj določba predpisuje tudi možnost sklenjene pogodbe o zaposlitvi, trenerji pa so v večini zasebni športni delavci, vpisani v razvid, in samostojno opravljajo dejavnost. Sklenitev pogodbe o zaposlitvi v tem primeru za poklicne športnike tujce, vpisane v razvid, seveda ni mogoča.

V veljavnih predpisih ostajajo še možnosti za izboljšavo in bolj smiselno ureditev področja. Ob težko pričakovanih spremembah ZŠpo-1, ki zaenkrat še niso prinesle pričakovanih in predvidenih sprememb in premikov na področju zaposlovanja športnikov, bo ob pritisku mednarodne nogometne zveze v povezavi s socialnimi partnerji in dejstvu, da so poklicni športniki v kolektivnih športih le v podrejenem delovnem razmerju, vendarle potrebno drugače regulirati delovnopravni status športnikov. Spremembam bodo morali nedvomno konkretnije in bolj celovito slediti tudi predpisi na področju upravnih notranjih zadev tujcev. Kazalo bi razmisliti, ali ne bi bilo smiselno tujcem, ki so v RS sklenili pogodbo o sodelovanju s slovenskim klubom ali športno organizacijo s sedežem v RS in zakonito prebivajo v državi, v prvih 90 dneh po vstopu dovoliti začeti opravljati samostojno poklicno dejavnost kot poklicni športniki, kot tudi zaposlitev in delo ostalim športnikom tujcem.

LITERATURA IN VIRI**Samostojne publikacije**

- Bohinc, R., Bratina, B., Pivka, H. M. (1999). Pravo gospodarskih družb. Gospodarsko pravo II. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Debelak, S., Rakočević, S. (2004). Upravnopravne notranje zadeve. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Debelak, S., Rakočević, S. (2008). Upravnopravne notranje zadeve. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Handbook on European Law relating to asylum, borders and immigration. (2015). Council of Europe. European Union Agency for Fundamental Rights, 2015.

Članki v revijah

- Podlipnik, J. (2006). Status športnika v moštvenem športu primerjalnopravno in v slovenski zakonodaji. Podjetje in delo : revija za gospodarsko, delovno in socialno pravo = Company and labour : A journal for commercial, labour and social law, let. 32, št. 1, str. 187-206.
- Podlipnik, J. (2005). Status »poklicnega športnika« ni davčni status. Davčno finančna praksa, let. VI, št. 12.

Pravni viri

- Konvencija o statusu beguncev, Ženeva, 28. 7. 1951. URL:<http://www.pisrs.si/Pis.web/scanMp/1960-15-0076>. 25. 8. 2019.
- Obligacijski zakonik (OZ). Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.
- Overitve v mednarodnem prometu, 2005. Ministrstvo za zunanje zadeve. Informacije za upravne organe z dne 27. 5. 2005.
- Pojasnilo FURS, 2018. Številka 0920-9541/2018-3, z dne 1. 10. 2018.
- Pojasnilo MNZ, 2018. Številka 090-135/2018/2 (1311-10), z dne 20. 8. 2018.
- Pravilnik o načinu ugotavljanja zadostnih sredstev za preživljanje v postopku izdaje dovoljenja za prebivanje. Uradni list RS, št. 61/12, 92/14, 2/16 in 44/18.
- Pravilnik o vodenju in vzdrževanju davčnega registra. Uradni list RS, št. 24/15.
- Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije (ReIPRS). Uradni list RS, št. 40/99.
- Uredba Sveta (ES) št. 380/2008 z dne 18. aprila 2008 o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 1030/2002 o enotni obliki dovoljenja za prebivanje za državljane tretjih držav. UL L št. 115, 29. 4. 2008.
- Ustava Republike Slovenije (URS). Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.
- Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1). Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr., 47/15 – ZZSDT, 33/16 – PZ-F, 52/16, 15/17 – odl. US in 22/19 – ZPosS.
- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17 in 22/19 – ZPosS.
- Zakon o Poslovnem registru Slovenije (ZPRS-1). Uradni list RS, št. 49/06, 33/07 – ZSReg-B, 19/15 in 54/17.
- Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP). Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13.
- Zakon o športu (ZŠpo). Uradni list RS, št. 22/98, 97/01 – ZSDP, 15/03 – ZOPA in 29/17 – ZŠpo-1.
- Zakon o športu (ZŠpo-1). Uradni list RS, št. 29/17 in 21/18 – ZNOrg.
- Zakon o tujcih (ZTuj-2). Uradni list RS, št. 1/18 – uradno prečiščeno besedilo in 9/18 – popr.
- Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1). Uradni list RS, št. 26/11, 21/13 – ZUTD-A, 100/13 – ZUTD-C in 47/15 – ZZSDT.
- Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (ZZSDT). Uradni list RS, št. 1/18 – uradno prečiščeno besedilo in 31/18.

Sodna praksa

- Sodba Sodišča z dne 14. julija 1976, št. 13-76, Gaetano Donà v Mario Mantero, zbirka odločb 1976-01333, ECLI:EU:C:1976:115. URL:<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-13/76#>. 25. 8. 2019.
- Sodba Sodišča z dne 15. december 1995, št. C-415/93, Union royale belge des sociétés de football association & others v Jean-Marc Bosman, zbirka odločb 1995 I-04921, ECLI:EU:C:1995:463. URL:<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-415/93&td=ALL>. 25. 8. 2019.
- Sodba Sodišča z dne 8. maja 2003, št. C-438/00, Deutscher Handballbund eV v Maros Kolpak, zbirka odločb 2003 I-04135, ECLI:EU:C:2003:255. URL:<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-438/00>. 25. 8. 2019.
- Sodba Sodišča z dne 12. 4. 2005, št. C-265/03, Igor Simutenkov v Ministerio de Educación y Cultura and Real Federación Española de Fútbol, zbirka odločb 2005 I-02579, ECLI:EU:C:2005:213. URL:<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-265/03#>. 25. 8. 2019.

Spletni viri

- Aleksander Čeferin želi izjemo pri prostem pretoku delovne sile, 2018. Delo. Šport. Nogomet. URL:<https://www.delo.si/sport/nogomet/aleksander-ceferin-zeli-izjemno-pri-prostem-pretoku-delovne-sile-53468.html>. 25. 8. 2019.
- Dohodnina – dohodek iz dejavnosti, 2019. Finančna uprava Republike Slovenije. URL:http://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/dohodnina/dohodnina_dohodek_iz_dejavnosti/#c4622. 25. 8. 2019.
- Migracije in Slovenija, 2019. Evropska migracijska mreža. URL:<http://emm.si/migracije-in-slovenija/>. 25. 8. 2019.
- Obravnava tujcev - postopkovnik. Policija. URL:https://www.policija.si/images/stories/DelovnaPodrocja/meja/migracije/Obravnava_tujcev_postopkovnik.pdf. 25. 8. 2019.
- Pravilnik o registraciji in statusu igralcev (PRSI). NZS. V5.0; 19. 6. 2019. URL:https://www.nzs.si/Doc/PRSI%20V5.0_19062019_%C4%8Distopis_final.pdf. 25. 8. 2019.
- Press Release details, 2015. Evropska komisija. URL:http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4957_sl.htm. 25. 8. 2019.
- Prijava poslovnih subjektov – obrazec. AJPES. URL: https://www.ajpes.si/Registracija/Vpis_-_drugi/Splosno#b304. 25. 8. 2019.
- Sindikar profesionalnih igralcev nogometa Slovenije. URL:<http://www.spins.si/>. 25. 8. 2019.
- Tujci v Sloveniji. Statistika, 2019. Ministrstvo za notranje zadeve. URL:http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/statistika/. 25. 8. 2019.
- Vpis drugih poslovnih subjektov, 2019. AJPES. URL:https://www.ajpes.si/Registracija/Vpis_-_drugi/Splosno#b432. 25. 8. 2019.
- Zasebno delo v športu, 2019. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. URL:http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_sport/zasebno_delo_v_sportu/. 25. 8. 2019.